

# Söderöposten



*Nolsterby kyrkbåhus*

Sommaren 2004

## **Ordförande har ordet**

Väl mött igen! I förra numret av Söderöposten talade jag om att det snart var sommar, eller åtminstone sommartid. Den här gången kan jag med fog påstå att det snart verkligen är sommar. Blåsippor, Vitsippor, Gullvivor förgyller backarna med sin blomsterprakt. Till och med Liljekonvaljerna har dristat sig att slå ut. Naturen fullkomligt exploderar av liv.

Hembygdsarbetet kan väl inte påstås explodera av aktiviteter, men sommaren brukar alltid vara den mest aktiva tiden. Nu närmast hälsas alla medlemmar välkomna att besöka Gräsö Hembygdsförening den 6/6 kl 13.00(om ni tänker komma meddela Robert H senast den 3/6 – för kaffets skull. Vi bjuder nämligen våra medlemmar på kaffe) Vi åker med 12.30-färjan från Öregrund.

Nästa aktivitet på dagordningen är Söderödagen i juli. Har ni förslag på aktiviteter vi kan ha under denna dag, kontakta Pernilla eller Robert.

Under augusti har vi tänkt ordna en vandring till Vikarsjöarna. Denna vandring ersätter fjolårets familjally. Datum för denna vandring är den 7/8.

Vinterns lyckade berättarstuga kommer att repriseras någon gång under september. Tanken är att vi den här gången besöker Nolsterby.

Senare under hösten kommer vi att hålla en matlagardag, då traditionell Söderömat skall lagas. Vi kommer även göra ett besök i Tuskö bagarstuga.

Under fjolåret fick vi ett antal nya medlemmar. Dessa, ingen nämnd och ingen glömd, hälsar vi varmt välkomna i hembygdsgemenskapen!

Nu skall väl inte jag prata längre utan hoppas att ni med detta sommarnummer får en stunds trevlig läsning.

Vi ses ute på fältet!

Christer W

## **Innehåll:**

Ordföranden har ordet	2
Alfred Gustavssons dagbok	4
Årsmötet 2004	7
Huset som flyttade	10
En berättelse	12
Föreningskontakt	17

## **Alfred Gustavssons dagbok.**

I förra numret av Söderöposten fick vi ta del av Alfred Gustavssons dagboksanteckningar. Vi tänkte fortsätta med utdragen ur hans dagböcker. Vi börjar med 1968 och avslutar med 1983. Året då han gick ur tiden.

16 maj 1968 torsdag

Nordvästlig bris, kallt och grått, regnskurar. Var frost på natten. Jag åkte ner till Värkan kom dit klockan 10. Började på att riva upp golvet i farstun.

16 maj 1969

Vind från ost, mulet sval luft. Jag var vid Öregrund i en stuga åt Svanström och lag masonite och korkmatta i ett rum. Valfrid höll på och rustade upp rabatterna på gården.

16 maj 1970 lördag

Vind från syd ett tag. Senare från nordväst mest mulet, kall luft. Först höll jag på i skogen ett tag. Tog upp ett par ryssor. På eftermiddan var vi efter Marian till hennes sommarställe.

16 maj 1971

Drog från väst mulet, kom lite regn. Jag var efter Karin till Västerås, Katarina var med också. Alma var hos Julia under tiden.

16 maj 1972 tisdag

Drog från ost, litet varmare, mest sol. Vi var vid Öregrund, hos Söderholms. Jag håller på och putsar murarna utvändigt. Dom andra håller på med

innerväggarna. På kvällen var vi till John efter sättpotatis och ägg.

16 maj 1973

Nordlig kuling till blåst, men sol. Vi var vid Värkarna fick utedass klart. Börgade med taket över bron. Valfrid åkte hem. Jag klippte gräsmattan första gången. Var till ( ? ) fyllde bensin!

16 maj 1974

Svag vind från ost, soligt och varmt. Jag var till Hallstavik efter färg. Arvid och Kristina var med efter tapeter. Jag satte potatis på kvällen!!

16 maj 1975

Drog från nord, halvklart svalare luft. Först var jag en stund vid Sjörudan sedan satte jag in en ny dörr i kojan och började på en bänk

16 maj 1976 söndag

Svag vind från syd, sol och varmt. Jag var först till Rut vid Sjö, pratade om att rusta köket. Sedan fortsatte jag att gräva i potatislandet. Uppsala-bornarna var hit och hämtade potatis, som jag skaffat åt dem från Tierp.

16 maj 1977

Nordlig bris mulet och kallt blåsigt. Jag började med att byta fönster i en kåk vid hos Nilssons. På kvällen var jag till Asplund. Vi tapetserade i hallen. Var halv 11 när jag kom hem.

16maj 1978

Hade hjärtinfarkt. Låg på Ackademiska, kom hem 9 juni.

16 maj 1979

Övervägande lugnt sol och varmt 20-25gr. Elektrikern var här, fick klart i Birgittas så vi släppte på strömmen.

16 maj 1980

Nordlig vind, sol men kallt i luften. Jag var in och handlade på eftermidan. Senare kom Birgitta och Janne.

16 maj 1981

Svag vind från ost, varmt och fint sol. Jag hjälpte Sjørudarn skrapa segelbåten på utsidan. Janne hämtade Birgitta vid stan. Hon åkte bussen. Så var jag till Roparön en stund dom ska mera träpanel oppsatt i köket. Jag fick mat där också.

Söndag 16 maj 1982

Svaga vindar. Jag höll på litet av varje. Var bara upp efter tidningen från igår.

16 maj 1983

Sydlig vind mest mulet. Vi var vid Husbacken började tapetsera där. Jag lämnade bilen för underreds behandling, åkte med Gösta 800 kr kostade bilens underredsbehandling.

Här tvingas vi lämna Alfreds anteckningar. Han dog den 22 september 1983. Fyra dagar innan han skulle ha fyllt 70 år.

## Årsmötet 2004

Den 4 april höll Söderöns Hembygdsförening sitt årsmöte i Söderögården. Mötet var välbesökt. Förutom stadgeenliga årsmötesförhandlingar berättade Börje Karlsson, Sund om Norröns arbete med Norröboken. Vidare så underhöll, Usa-aktuella Silverbasorkestern med traditionell folkmusik från Roslagen. Till kaffet bjöds på mycket välsmakande smörgåstårter!

Lite bilder från mötet:





Börje Karlsson i berättartagen



Silverbasorkestern



Vid årsmötet valdes följande styrelse:

- Christer Wesström, ordf.
- Viveka Eriksson, kassör
- Bo Andersson
- Robert Henningsson
- Gerd Åbrandt
- Hanna Waldner, sekreterare

Till suppleanter valdes följande: Pernilla Eriksson, Elsy Österberg, Agneta Eriksson, Anna-Britt Mattsson, Christer Mattsson, Roland Sjölander.

Till revisor valdes Lage Löwén och som revisorssuppleant valdes Margaretha Mattsson



Årsmöte 2004

## **Huset som flyttade!**

I Svartnö fanns ett hus som inrättades som epidemisjukhus i början av 1900-talet. Där kunde Söderöbor som insjuknat i Barnförlamning, eller som det heter nu, Polio, hållas isolerade från omvärlden. Mat och förnödenheter fick de genom att öppna ett fönster.

Jag var själv isolerad där i tre månader, liksom några andra med mig på 1940-talet, då scharlakansfebern härjade som värst.

Ett nytt och stort sjukhus byggdes i Östhammar, i närheten av Hembygdsgården. Där fanns avdelningar för Polio, Difteri och Scharlakansfeber. När detta var klart flyttades patienterna från Svartnö till Östhammar. Sjukhuset i Svartnö stod tomt en tid efter sanering.

Efter ett tag flyttades huset till Långalma där Söderö Mejeriförening använde huset till mejeri. En del av huset nyttjades som bostad av mejerskan fröken Elisabet Martinsson från Skåne. Enligt kontrakt den 23/2 1914. För Söderö Mejeriförening tecknade Johan Jansson och allt bevittnades av Elsa Vesterlund och Signe H. Jansson (efter artikel i Kvällsstunden nr 26 2003).

Efter fröken Martinsson kom Ester Johansson från Småland, som sedermera blev gift med handlaren i byn.

När mejeriföreningen upphörde fraktades mjölken av Oscar A. Jansson till mejeriet i Öregrund.



En av de första brunnarna som *borrades* på Söderön var vid mejeriet i Långalma. De som utförde borrhningen var Diamantbolaget i Stockholm. Smeden ”Gutav Adolf” övertog sedan mejeriet och byggde om mejeriet till smedja. När han efter några år flyttade till Norrskedika tog Erland Johansson över rörelsen. Han lagade Söderöböndernas ”maskiner” och redskap i många år. Efter Johansson kom Stig Svanberg med svets och lackering som specialitet. Stig flyttade sin verksamhet, hem till Tuskö. I samband med detta byggdes smedjan om till en vanlig villa på landet, i bondbyn Långalma, med fastighetsbetäckning Långalma 1:21 och 5.12.

Robert Henningsson

## **En berättelse.**

Fäbodkulturen förknippar vi vanligtvis med Dalarna och Hälsingland. Att det även tidigare funnits fäbodan i Uppland är mindre känt. På vissa ställen i Uppland har fäboddriften fungerat nästan intill nutid. Hans Gunnarsson har skrivit en personligt hållen betraktelse om ett fäbodbruk på Söderön. Hans berättelse handlar om syskonen Österblom och deras fäbod vid Klyxen. Denna fäbod köptes sedan av Gustaf Nyström som byggde om den. År 2000 kom min hustru och jag att förvärva denna fastighet och vi totalrenoverade upp fastigheten, så numera bor jag, min hustru och vår dotter på ”fäbodvallen”.

Nu till Hans berättelse.

CW

Ett jullovsminne från Söderön på 40-talet

För bara drygt femtio år sedan var Söderön, där jag växte upp och genomförde mina första skolår, litet av en Sörgårdsidyll där livet lunkade på i ett utifrån ganska opåverkat tempo. Visserligen stördes lugnet ibland av förbipasserande fordon på vägen, men det var i regel samma fordon som passerade vid ungefär samma tider varje dag.

Varje morgon passerade Kalle Mattssons och Viktor Janssons mjölkbilar på sin väg till mejeriet i Norrskedika med mjölken från Söderöns kossor. På vardagarna hörde man också ”Post-Johns” slamrande vid brevlådan, när han tömde den på sin väg till postkontoret i Östhammar.

Vissa dagar passerade också Oskar Janssons buss under sin tur runt ön. På torsdagarna förgylldes tillvaron av Rune Wahlbergs bagarbil med nybakat bröd och godis. Jag minns att jag var speciellt förtjust i kubb, som liksom sockerrutorna kostade 6 öre/styck. Hade man tillräckligt mycket pengar, kunde man inhandla en bakelse för det facila priset av 40 öre. Ibland stördes även idyllen av mullret från Stickan Svanbergs snabba ”Ariel Twin”. Han var något av lokal ”knutteidol” för oss ungar i början av 50-talet.

Men så många privatbilar trafikerade ännu inte den ofta gropiga grusvägen efter världskrigets ansträngningar med gengas och ransoneringar.

I gårdarna runt Snuggsund där elströmmen gjort sitt intåg i mitten på 40-talet, fanns ännu inga TV-apparater, utan det var radion tillsammans med böcker som lånades från Blåbandslokalen vid Ängsgrind och kortspel som var kvällsnöjet för gammal och ung.

Även vid Snuggsund, där syskonen Ida, Enok och Axel Österblom bodde, ville man lyssna på radio nu när man fått lyse, som man kallade elektriciteten. Därför inköptes en radio från Sandmans radioaffär i Öregrund som placerades på en central plats i köket. Respekten för den nya tingesten var stor, och därför var det bara Axel, som var yngst av bröderna, som befattade sig med radioapparaten. När det var dags för nyheter och väder sattes helt enkelt stickkontakten i vägguttaget och när lyssnandet var färdigt drog man ur den till nästa tillfälle. Några rattar på radion rördes inte.

Som barn förundrades man över den arbetsglädje man såg på gården, trots att dagarna var långa och arbetsamma. Något som var ovanligt med gården vid Snuggsund var, att man utöver denna, hade en typ av sommarviste, eller ”fäbod” ute vid Klyxen, där man bosatte sig under sommarmånaderna. Rutinen var därför, att när vårsådden var klar och potatisen hade kommit i jorden vid Snuggsund, så placerade man kalvar, grisar och höns i burar och lastade dem på sina vagnar. Hästarna som hette Nora och Brunte spändes för vagnarna och så drog en karavan av vagnar med vuxna kor och kvigor bundna bakom iväg mot sommarvistet på Klyxen. Där vistades man sedan större delen av sommaren med höskörd och dylikt tills det var dags att återvända till Snuggsund, lagom till det att säden skulle skördas och potatisen tas upp.

Eftersom dom tre syskonen som var väldigt barnkära saknade egna barn, blev jag nästan som barn i huset. Detta gjorde att jag som pojke i skolåldern under några jullov i slutet av 40- och början av 50-talet fick följa med på Enok och Axels resor till Klyxen för att transportera sommarens höskörd till Snuggsund. En sådan tog i stort sett en hel vinterdag i anspråk, från tidig gryning till mörkrets inbrott. Transportmedlet var kälkar med höga skrindor, som drogs av en häst. Man körde på en vinterväg över Rackfjärden till Värkarna och därifrån vidare på smala, krokiga vintervägar fram till Klyxen. Dagens oljegrusbelagda bilväg var inte ens påtänkt och inte en enda sommarstuga fanns i området.

Dagen för hötransporten, började som sagt tidigt. Först skulle korna mjölkas, gris och höns skulle ha sitt morgonmål i ladugården. I stallet fick hästarna sin frukost, idag kanske lite extra förstärkt eftersom dom skulle dra kälkarna hela dagen. Därefter skulle Ida ordna en rejäl frukost, samt matsäck med varmt kaffe i termosar, åt sina bröder. Framför den vedeldade spisen i köket hängdes vita fårskinnspälsar på varsin stolsrygg på förvärmning inför turen. När frukosten var intagen och de varma stövlarna påtagna, begav sig Enok och Axel ut i stallet för att sela på hästarna och ”spänna för” dvs. spänna hästarna framför kälkarna. Längst fram på höskrindorna fanns en sittplats för kusken. Där lades en säck fylld med hö som sittunderlag. Min bror Malte och jag fick endera sitta bredvid på kuskplatsen eller i skrindan väl påklädda på varma fårskinn. När allt var klart för avfärd, körde man fram ekipagen till huvudbyggnaden och stannade. Där stod Ida redo med de förvärmda pälsarna som nu togs på. Därefter startade den dagslånga resan till Klyxen för att hämta hem det sommardoftande höet. Att i gryningen åka med kälkarna över den knarrande snötäckta Rackfjärden, var en upplevelse. Jag kan fortfarande efter 50 år höra hästpinglornas ljud i mina öron, i takt med hästhovarnas släpande steg i snömodden. När vi kört över Rackfjärden var vi framme vid Värkarna och då fortsatte resan på smala vintervägar in i skogen. Nu när vi var på väg in i skogen började jag tänka på allt som Enok och Axel berättat om att dom sett här i skogen. Mjölningar och tomtar höll ju till här inne i ett stort berg som vi passerade, så det skulle ju inte vara så konstigt om dom dök upp nu också. Men den enda person som Malte och

jag såg, som kan sägas likna en tomte, var ”Klyx-Jan”, som bodde här ute i skogen, ensam i en väldigt liten stuga med sina många katter.



Enok, Ida och Axel Österblom



Enok sittande, Axel stående.

Men när vi lyckligt och väl passerat igenom skogen, var vi helt plötsligt framme vid Klyxen, som bestod av ett boningshus och en ladugård. När vi hade lastat skindorna fulla med hö ur en ängslada blev det en välbehövlig paus, varvid matsäcken med Idas goda hembakade bröd togs fram och inmundigades. Hästarna hade fått sitt fång hö redan vid framkomsten, för att stå still under lastningen. Med kroppen laddad med ny energi från smörgåsar och termosar, var det snart dags att tänka på hemfärden. Eftersom skindorna nu var fulla med hö, kunde man om det var kallt, krypa ner i detta under hemfärden och ha det riktigt mysigt.



När vi närmade oss Snuggsund över Rackfjärdens is, började det redan att skymma och vi började nog tycka att det skulle bli skönt att komma hem till stugvärmen igen.

Ja ungefär så kunde en dag på jullovet gestalta sig för en pojke i skolåldern, om man växte upp på Söderön på 40-talet.

Hans Gunnarsson

**Föreningskontakt:**

Christer Wesström 381 07

Pernilla Eriksson 321 28

Robert Henningsson 320 26

Till slut får vi önska er en riktigt skön och  
vilsam sommar

The logo consists of a horizontal oval with a gradient from light yellow on the left to orange on the right. The text "Söderöns Hembygdsförening" is centered within the oval in a bold, black, serif font. The oval has a subtle drop shadow below it.

# **Söderöns Hembygdsförening**

© Söderöns Hembygdsförening  
<http://w1.858.telia.com/~u85830412/default.htm>